

de, at de “havde i Sinde at hente Partifø-
ren, *Kofoed Jensen*. Om der er blevet gjort
Forsøg derpaa ved vi ikke, men i hvert Fald
har denne Frits Clausens Efterfølger følt sin
Sikkerhed i Fare, efter at han nu saa længe
har kunnet boltre sig uantastet, og han har
henvendt sig til Politiet for at bede om Be-
skyttelse.”

Ifølge en illegal meddelelse var det grup-
pen ‘Ryparkens Venner’, der havde bemæg-
tiget sig arkiv og kartotek, og den havde i
sinde at offentliggøre de oplysninger, den
her var kommet i besiddelse af, og den of-
fentliggjorde oplysninger fra et møde i
Landsforeningen den 16. oktober 1945.
Land og Folk skrev en kritisk reportage om
dette, der dog også afslørede en vis sympati
for handlingen:

“Som allerede tidligere fremhævet her i Bla-
det, betragter vi den Vej og de Metoder, “Ry-
parkens Venner” er slaaet ind paa, som yderst
uheldige. Den væsentligste Aarsag til disse Be-
givenheder er, at der nu, over et halvt Aar efter
Kapitulationen, findes Organisationer, hvor
tidligere Nazister og andre Landsforrædere
ganske aabenlyst kan udfolde deres Aktivitet.
Det er en oplagt Provokation, og uden at und-
skyldte dem, der falder for denne Provokation,
saa maa det nu paa det skarpeste forlanges, at
der fra Myndighedernes Side gøres noget heri-
mod. Landsforeningen af 6. Maj maa opløses,
og jo før det sker, jo bedre er det.”

Information (14.1.46) fortalte, at hold-up’et
skete kl. 16, “da to Kontorfolk, der opholdt
sig i en Privatlejlighed paa 4. Sal, der er ind-
rettet til Kontor pludselig hørte, at Døren
til Lejligheden blev sprængt, hvorpaa 8 re-
volverbevæbnede Mænd trængte ind og for-
talte, at de kom fra “Ryparkens Venner”.
De tog arbejdskartoteket, et par skrivema-
skiner, en duplikator og en del duplikator-
papir. Dagen efter havde *Information* en le-
der, hvor man uden at nævne “Ryparkens
Venner” gik i rette med statsminister Knud
Kristensen, som havde udtrykt sympati for
Landsforeningen af 6. maj. Bladet så fore-

ningen som et sted, hvorfra et fornyet an-
greb “mod det Nazisterne vrængende kaldte
Systemet” kunne starte. *Social-Demokraten*
(15.1.46) kunne tilføje, at kontoret lå Jagtvej
23 B, og at den illegale meddelelse var date-
ret den 13. januar.

Den 15. januar interviewede *Information*
Mogens Fog om Knud Kristensens udtalel-
ser. Avisen spurgte bl.a.:

“Men hvad siger De til, at “Ryparkens Ven-
ner” har hentet Foreningens Kartotek?

– Saafremt det virkelig ikke blot drejer sig
om en Provokation, synes jeg, man maa for-
dømme Fremgangsmaaden. Illegale Metoder
hører ikke hjemme i en legal Tid, og hvis det
virkelig er nogle af Frihedsbevægelsens Folk,
der har gjort det, maa de forstaa, at de kun
skader deres egen Sag, og skaber Sympati for
de andre, der kommer til at staa som forfulgte
Martyrer.”

Landsforeningens leder, entreprenør Svend
Kofoed Jensens hus kom under politiovervåg-
ning, men ingen illegale viste sig. Landsfore-
ningen meddelte, at den foreløbig indstillede
virksomheden (*Land og Folk* 16.1.46). *Info-
rmation* skrev en lille leder om gruppen den 16.
januar. For det første var Ryparkens Venner et
dårligt navn:

“Vi kan være Venner med dem, der faldt i Ry-
parken [dvs. dem, som tyskerne henrettede
dér], og vi kan værne om deres Minde ved at
gøre deres sidste Hvilested i Ryparken smukt
og højtidsvækkende. Men vi kan daarligt
hædre dem ved at kalde os Venner af den
Park, hvor de blev myrdet.

Meningen er jo imidlertid let at faa fat i.
Man vil erindre om dem, der faldt derude. [...]
Det kan altsaa forklares, hvorfor en Gruppe
illegalt optræder under det underlige Navn og
laver Hold up hos den nazistiske Landsfore-
ning af 6. Maj. Men det kan ikke forsvares.
[...] saa man maa advare Vennerne mod at
fortsætte deres Ku Klux Klan-Virksomhed.
[...] Nu er lovlige Tilstande vendt tilbage, og
nu maa der kæmpes over Jorden og uden Pi-
stoler.”

Et enkelt af gruppens opråb har overlevet.¹ Det er fra den 18. januar 1946 og omtales som opråb nr. 3. Det hedder heri: "Ihvorvel vi er klar over, at vor Fremgangsmaade ikke almindeligvis kan anerkendes i et Retssamfund, vil nedenstaaende Afsløringer, der stempler "Landsforeningen af 6. Maj" som en nazistisk Forening, dog gøre det klart for det danske Folk, at vi har handlet i simpel Nødværge." Opråbet argumenterede for, at Landsforeningen af 6. maj var en nyorganisering af nazisterne, og at gruppen havde fået sin velsignelse fra den daværende indenrigsminister, nuværende statsminister Knud Kristensen (K.K.):

"LANDSMÆND!!! Efter dette maa Regeringen Venstres Dage være talte. "Ryparkens Venner" vil fortsætte sin Virksomhed indtil der i Folket er rejst en Stemning, der kan fejte K.K. og Konsorter ud af Christiansborg. [...] I vore Rækker tæller vi Repræsentanter for alle Partier – Mænd, der bekæmpede Tyskerne med Vaaben i Haand, mens K.K. og mange andre af hans Tilhængere holdt sig hjemme og solgte Flæsk og Smør til Tyskerne., hvilket de indskrænkede sig til.

For – en Gang for alle – at aflive Paastanden om at "Ryparkens Venner" er en Organisation af ungdommelige Provokatører, har vi forelagt "6. Majs"s Katoteker og Korrespondance for fhv. Udenrigsminister Christmas Møller, der efter at have gjort sig bekendt med de fældende Dokumenter, har indvilliget i at forelægge Materialet for Begtrup Hansen Rigspolitichef."

Den 21. januar kunne Christmas Møller overrække kartoteket og papirerne fra Landsforeningen af 6. maj til rigspolitichef K. Begtrup-Hansen. Selvom Landsforeningen hævdede, at det var en forening af løsladte dømt, havde den langt flere medlemmer, end de der var løsladt. Foreningen var altså en nazistisk organisation med et videre sigte end at hjælpe de løsladte socialt og økonomisk (*Land og Folk* 22.1.46).

Den 24. januar kunne *Information* skrive,

at Ryparkens Venner i et opråb havde meddelt, at gruppen ville oprette en radiosender for at opnå bedre kontakt med befolkningen. Samtidig skrev gruppen i opråbet:

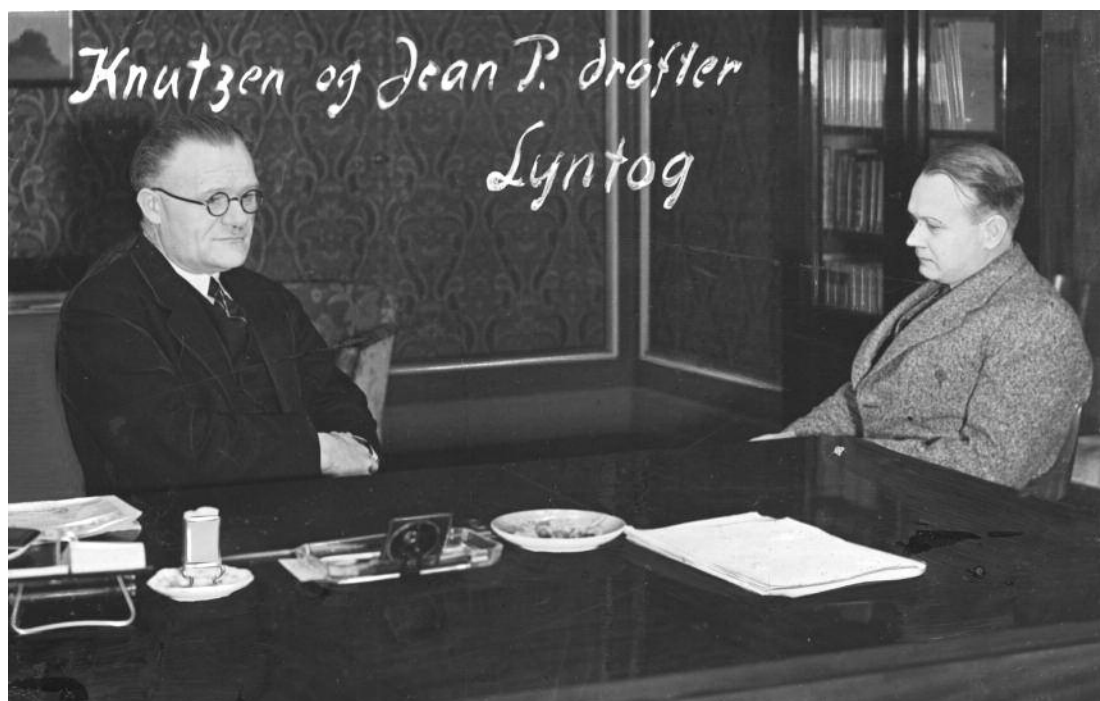
"Vi har sat os som Maal at afsløre hver eneste Dansker, der kompromitterede sig efter Besættelsen, og at finde frem til de Mennesker, der dækker over dem, og ligeledes afsløre dem." Gruppen tog også afstand fra bombe-truslerne mod "Forræderiforeningens aflyste Fest paa "Gimle", mod Attentatet i Aalborg og mod Branden paa Statsminister Knud Kristensens Gaard, hvis det skulde vise sig, at den er paasat (Hvad den som bekendt ikke var)."

Det var ikke sidste gang gruppen gjorde opmærksom på, at opgøret med landssvigerne efter medlemmernes mening gik så langsomt, at det krævede illegale metoder at gøre opmærksom på det.

Forsøg på at bortføre generaldirektør Knutzen

Næste afsnit begyndte den 26. januar 1947. Det var rettet mod den suspenderede generaldirektør for DSB, Peter Knutzen. Han var suspenderet på grund af sine relationer til besættelsesmagten, og han afventede på dette tidspunkt en tjenestemandssag om disse relationer. Hans søn Ole Knutzen beskrev det besøg af Ryparkens Venner, Knutzen fik den 26. januar, således:

"Far var netop kommet hjem til lejligheden i Sølvgade efter en gåtur, da det ringede på døren. Han åbnede da døren, og uden for stod en gruppe unge mænd med pistoler. Far forsøgte at smække døren i, men de pressede på fra den anden side. Jeg sad inde på mit værelse ved siden af hoveddøren og hørte tumulterne, så jeg løb ud i entreen, hvor jeg kunne se far, der forsøgte at få døren i. Ved fælles hjælp lykkedes det, men under kampens hede viftede de med pistolerne inden for døren, og far sagde til mig, at jeg skulle passe på, hvis de

Social-Demokratens journalist Jean Petersen i samtale med DSBs generaldirektør Knutzen, 1930'erne. Foto: Arbejdermuseet & ABA

skulde gå af. Det var ret voldsomt, og under tumulterne blev det gulvtæppe, som ellers var sømmet fast til gulvet, revet op, men til alt held fik vi døren lukket til. [...] Efter at døren var smækket i og låst, ringede vi straks til politiet, som kom til stede. Far og mor var selvfølgelig chokerede efter denne begivenhed.”²

En beskrivelse, som passer med, hvad aviserne skrev dagen efter.³

Bortførelsen i Dannebrogsgade

Tredje afsnit begyndte den 18. februar 1947. Ved 19.30-tiden trængte 6-8 mænd, bevæbnet med 4 Stenguns og pistoler, ind i en lejlighed i Dannebrogsgade 21, 2. tv., hvorfra de bortførte den 30-årige frk. Inger Marie Rasmussen. Tre mænd, som opholdt sig i lejligheden sammen med hende, blev bagbundet. Ved 20.30-tiden ringede en af de tre bagbundne mænd til politiet og fortalte om

overfaldet. Han beskrev mændene som arbejds- og sjusket klædte. De havde ringet på og spurgt efter Inger Rasmussen, som netop for otte dage siden var flyttet ind hos lejlighedens lejer for at passe en lille dreng. De bevæbnede mænd havde udgivet sig for at være fra kriminalpolitiet og havde taget sig af Inger Rasmussen, bagbundet mændene og sagt, at råbte de på hjælp, ville de blive skudt. Efter de var gået, hørte de bundne mænd en bildør, der smækkede, og en bil, der kørte væk. Politiet kom til stede, og mens de undersøgte lejligheden, ringede det på døren, og Inger Rasmussen kom tilbage. Hun var blevet sat af i Matthæusgade og havde fået besked på at gå lige hjem. Mændene havde kørt hende ud til Hareskoven. De vidste, at hun i sin tid havde været forlovet med gestapomanden Friedrich Hoffmann, som da sad arresteret hos politiet. Sammen med tyskeren havde hun boet i et lille hus i Hareskoven. Der var mændene

kørt hen og havde forlangt, at hun skulle vise dem et hemmeligt våbenlager. Det havde hun ikke kunnet, sagde hun. Mændene havde prøvet at grave i jorden, men den var for hård af frost. Hun var ikke blevet forulempet. En mand havde taget bilens nummer, men det viste sig at være en falsk nummerplade.⁴

Dagen efter, den 19. februar, kunne *Information* berette, at bladet den 18. februar om formiddagen var blevet ringet op af en mand, der præsenterede sig som medlem af Ryparkens Venner og havde sagt:

“Det er os, der har lavet den Kidnappings-Historie, der staar om i Aviserne til Morgen, men jeg vil gerne have Lov til at pointere, at vi kun har haft til Hensigt at finde det hemmelige Vaabenlager og aflevere det til Politiet. Den Kvinde vi kidnappede, har selv siddet fængslet for Landsforræderi, og vi véd, at hun i Fængslet har pralet med, at hun vidste, hvor Vaabnene laa. Desværre var Jorden for haard, og vi syntes, at det af Hensyn til Naboerne var synd at bruge Sprængstof. Nu haaber vi, Politiet finder Stedet.”

Information kunne samtidig skrive, at der havde deltaget 10 mænd i aktionen, hvoraf politiet offentliggjorde signalementet af de otte.

Leif Ørnbergs dagbøger

Fjerde afsnit udspillede sig den 20. februar om aftenen, da det ringede på døren hos den 62-årige Alma Ørnberg, mor til den tidligere solodanser ved Det kgl. Teater, Leif Ørnberg. Leif Ørnberg afsonede en fængselsstraf for sin støtte til nazismen under krigen. Fru Ørnberg åbnede for tre yngre mænd, som anmodede om at komme inden for. Fru Ørnberg mærkede noget hårdt i siden og lukkede de tre mænd ind. De sagde, at de var kommet for at hente nogle hefter, som havde værdi for dem. Det drejede sig om nogle “dagbøger”, Leif Ørnberg havde skrevet i fængslet. Fru Ørnberg beklagede,

at bøgerne ikke længere var hos hende, men hos hendes datter, som boede i Charlottenslund. Hun opgav adressen Christiansholmsvej 12. Mændene undersøgte lejligheden, men fandt ikke, hvad de søgte. Da mændene var gået, ringede hun til politiet, som satte vagt på Christiansholmsvej 12. Politifolkene så en personbil standse foran huset for så at køre hurtigt bort, uden at politiet fik noteret nummeret.⁵ *Land og Folk* skrev den 21. februar, at “Politiet er ikke utilbøjeligt til at mene, at det ogsaa denne Gang er Ryparkens Venner, der har været paa Spil.”

Den 22. februar skrev *Land og Folk* igen om sagen på lederplads under titlen: “Den Tid er forbi”. Avisen skrev, at man ikke vidste, om bortførelsen af Inger Rasmussen og besøget hos fru Ørnberg havde noget med hinanden at gøre.

“Men vi véd saa meget, at enten det er Nazister, der har været paa Spil i forbrøderisk Hensigt eller Folk fra Modstandsbevægelsen, der maaske har udført Aktionerne i den bedste Hensigt – saa kan saadanne Privat-Aktioner ikke tolereres. Er det Nazister, maa der sættes en Stopper for deres Forbrøderiske Aktivitet, og er det Modstandsfolk, maa disse paa det bestemteste belæres om, at den Tid er forbi, hvor Privatfolk og private Grupper ved Hjælp af Vaaben foretager sig Handlinger, som det nu ene og alene tilkommer Landets lovlige Myndigheder at foretage, hvis det skønnes nødvendigt.”

Politiet kom på sporet af gerningsmændene bag Ørnberg-sagen ved at en bog, taget fra fru Ørnbergs hjem og med et håndskrevet vers af Leif Ørnberg i, blev afleveret til politiet.⁶ Herfra optrævledes en sag, som har sin rod i det samme miljø som Ryparkens Venner. Men der er intet i sagen, som fastslår, at der er en forbindelse til Ryparkens Venner. I korthed er sagen den, at en tidligere fængselsbetjent og medlem af AMPAs hjemmeværnsgruppe⁷ fortalte til nogle venner, at han mistænkte den fængslede Leif

Ørnberg for at smugle beskeder ud til sin mor i stilehefter. Han ville gerne have nogen til at undersøge sagen. Tre mand gennemførte så besøget hos fru Ørnberg, hvor de kun fandt den omtalte bog. Der var seks tiltalte, hvoraf de fem fik betinget hæfte i fra 30 til 60 dage. Selvom politiet ikke var utilbøjelig til at mene, at sagen hang sammen med Ryparkens Venner, tog man slet ikke dette spørgsmål op i forhørene. Men udelukkes kan det naturligvis ikke.

Anholdelser

Der gik en måned med politiundersøgelser, og den 23. marts 1947 kunne *Social-Demokraten* skrive, at 7 revolvermænd var anholdt. "Efter et usædvanligt fint Politiarbejde har man fundet frem til Gerningsmændene, som alle er tidligere Frihedskæmpere og næsten alle Medlemmer af Hjemmeværnsforeningen P. 6.", skrev *Social-Demokraten*. Af de fire mænd i sagen om generaldirektør Knutzen var de tre fanget, nemlig Carlo Thorvald Sperling, Palle Georg Johansen og Helge Palle Larsson, alle omkring 20 år gamle. "De nægter at udtale sig om, hvem Fjerdemanden er, men forklarer, at det havde været Meningens at bortføre Knutzen, køre ham til Raadhuspladsen og undervejs binde store Skilte paa ham med Paaskriften: *Her ser De Generaldirektør P. Knutzen.*" De blev løsladt efter at have tilstået.

Efterforskning og dom i Knutzen-sagen

Politiet blev involveret i sagen den 26. januar 1947 kl. 14.50.⁸ Umiddelbart troede man, der var tale om et røveri. Generaldirektør Knutzen og hans søn bekræftede den ovenstående fremstilling overfor politiet. Knutzen udtalte også, at han bestemt ikke mente, "at der ligger et politisk Motiv bag". Han mente også, at der var tale om et røveriforsøg. Politikommissær Odmar aftalte med Knutzen, at der blev sat vagt ved hans

lejlighed, uden at det dog førte til pågribelse.

Dagen efter blev Knutzen imidlertid kontaktet af en 'husejer Peter Petersen' i Holbergsgade, som efter beskrivelsen i pressen mente, at han havde været ude for et lignende overfald. Politiet tog straks ud og forhørte husejer Petersen. Han kunne fortælle, at han den 17. juli 1945 var blevet opsøgt af fire frihedskæmpere fra deres gruppekontor i Peder Skramsgade 7 i anledning af, at han "ca. ½ Time i Forvejen havde været paa Kontoret og udskældt Frihedskæmpere eller rettere betegnet Frihedskæmpere som Tyveknegte og Mordere". De fire frihedskæmpere ville gerne have ham til at vedstå sine udtalelser. Han fortalte, at hans søn var arresteret som medlem af Schalburgkorpset,

"og den 5/5-45 indfandt Modstandsbevægelsen sig i Kompts. [komparentens] Lejlighed for at ransage, og herunder blev der stjaalt mange Ting, siger Kompt., og derfor indfandt han sig den 17/7-45 i det nævnte Gruppekontor for at spørge efter de stjaalne Ting, og han brugte da meget rigtig de omtalte Skældsord. Kompt. kendte ikke de 4 Frihedskæmpere, idet de ikke vilde opgive deres Navne for ham, men de sagde, at de kom fra P. 6-1 og var Kommuniste."

Politiet konstaterede herefter, at der ingen sammenhæng var mellem de to episoder.

Efterforskningen lå nu reelt stille, indtil en person, som ikke ønskede sit navn oplyst, den 13. marts henvendte sig til politikommissær Andst og oplyste, at den ene af gerningsmændene var den 34-årige former, Carlo Sperling, Blegdamsvej 130. 14. marts tilsagdes Sperling af politiet og mødte dagen efter kl. 9. Han fik sagen præsenteret og vedgik med det samme, at han sammen med en kollega, former Palle Johansen og 4-5 andre, som han ikke kendte, havde deltaget i aktionen. Han forklarede, at han under den sidste del af krigen havde et illegalt poststed for DKP, "som han har været Medlem af

indtil for ca. 14 Dage siden, da han blev ekskluderet, fordi han havde deltaget i anførte Aktion.” I oktober 1946 var han blevet medlem af Ryparkens Venner. Han havde deltaget i et par møder, men var holdt med det, “fordi han slet ikke kunde forene sin Fornuft med saadanne Handlinger” som aktionen mod Knutzen.

Han vidste intet om aktionen på forhånd. Han havde været til svendegilde den 25. januar, var kommet hjem “i lystig Stemning” og havde lagt sig på sin divan med alt tøjet på. Efter et par timers søvn fik han besøg af sin kollega Palle Johansen, som bad ham komme med og hjælpe ham med en aktion. De kørte i en taxa, og undervejs forklarede kollegaen, at de skulle have fat i Knutzen, som skulle “stilles til Skue, saadan at Folket kunde faa Lejlighed til at grine ad ham.” Kollegaen havde fortalt, at egentlig skulle det være gået ud over forhenværende justitsminister Thune Jacobsen, men ham havde de ikke truffet hjemme. Han fortalte også, at det var Ryparkens Venner, som stod bag, og at en som hed Otteslev, og som sad i bestyrelsen for Ryparkens Venner, skulle være med på aktionen; men Sperling så ham aldrig. Palle Johansen og Carlo Sperling steg ud af taxaen på Nørreport, hvor de mødte to andre, som de hyrede en ny taxa sammen med. I bilen fik Sperling en pistol, men uden patroner. Han fik nu at vide af Palle Johansen, at han sammen med én af de andre skulle gå op til Knutzens lejlighed, anmode om at tale med ham, og hvis han kom til døren, skulle Sperling holde ham op og anmode ham om at følge med ned på gaden, hvor taxaen ville holde parat. Lige inden de nåede indgangen til Sølvgades Kaserne, DSBs hovedsæde, så de en mand komme gående fra Sølvgade og Johansen sagde: “det er Knutzen”. De lod ham gå ind. Sperling og en anden af de nytilkomne gik nu ind i gården og op til Knutzens lejlighed. Denne sidste del af aktionen mislykkedes som bekendt.

Sperling kendte kun Johansen, og han havde ikke deltaget i “andre Aktioner af

den Art, f. Eks. Aktionen i Dannebrogsgade og Fru Ørnberg.” Han havde spurgt Johansen, hvem der havde lavet aktionen i Dannebrogsgade, og denne havde svaret, at han ikke selv havde været med, og at det vistnok var “Klumpfoden”.

Den 22-årige Palle Georg Johansen blev anholdt den 14. marts, efter at Sperling havde nævnt hans navn. Han tilstod at have deltaget i aktionen sammen med Sperling og “2 Mand til, men han nægter at oplyse noget om, hvem disse 2 Mænd er, idet han siger, at han ikke vil angive nogen af sine Kammerater”. Han var ikke medlem af noget politisk parti eller af Ryparkens Venner. Han havde været med i modstandsbevægelsen og kendte to af de andre fra afsnit 8 N; selv havde han været tilsluttet afsnit 8 V, hvor han var næstkommanderende i 5. kompagni. Han havde arbejdet sammen med Sperling, og “han kender ogsaa nogenlunde Sperlings Nationale Sindelag.” Han havde ikke været med til aktionerne mod fru Ørnberg eller den i Dannebrogsgade. Det var rigtigt, at han havde sagt, at han mente, at gerningsmanden kunne være en med en dårlig fod, men det var kun en formodning. Han var i november 1946 blevet opsøgt af denne person, der sagde, at han kom fra Ryparkens Venner og havde en formodning om, at Johansen ville være med. De mødtes på Café den røde Maske på Fælledvej, og Johansen fik det indtryk, “at Personen var mest interesseret i den revolutionære Udvikling her i Landet”. Han tabte interessen, fordi noget sådant ikke interesserede ham. De fulgtes nu til Kommunekælderen i Gothersgade, hvor de mødte en tredje.

“Denne Person talte med tysk Accent, og Hidførte [Johansen] fik Indtrykket af, at han var Agitator for en revolutionær Bevægelse herhjemme. Han kritiserede saaledes Modstandsbevægelsen, fordi de ikke straks havde taget Magten heri Landet allerede efter Kapitulationen, og han fordømte, at de havde ladet deres Vaaben komme offentlig frem. Johansen

forlod dem hurtigt, men hørte, at manden med det daarlige Ben hed Leo.”

Johansens fremstilling af aktionen svarer fuldstændig til, hvad der hidtil er beskrevet. Til sidst kom han i tanke om, at den ene af personerne fra aktionen hed Palle Larsen, men han vidste ikke, hvor han boede. Han sagde, at han havde en pistol derhjemme. “Det er en han har gemt som et Minde.”

Palle Johansen nævnte navnet Palle Larsen for politiet. Han hed i virkeligheden Helge Palle Larsson, var 25 år gammel, og mødte “af egen Drift” til afhøring den 15. marts. Han tilstod som Sperling. Han nævnte udover Sperling, Johansen og sig selv en med navnet “Stump”.

Stump kendte han fra “Afsnit N 8 eller rettere fra Zigøjnerhallen, hvor “Stump” havde Tjeneste i Afsnittet dersteds lige efter Kapitulationen.” Det var Palle Larsson og Palle Johansen, som havde fået ideen til Knutzen-aktionen. Det var Palle Johansen, som fik ideen “om at hente Knutzen i hans Hjem og køre ham til Raadhuspladsen og hænge en Plakat paa ham. Paa Plakaten skulde der blot staa: “Generaldirektør Knutzen”. Han skulde have Lov til at gaa og i øvrigt klare sig selv. Man mente derved at opnaa, at Folks Sløvhed med Hensyn til de saakaldte store Landsforræddere kunde blive vækket, hvilket maaske kunde bidrage til en skarpere Kurs mod disse Folk.” Det var rigtigt, at planen var at tage Thune Jacobsen i stedet, men det blev opgivet. Palle Larsson nægtede at have deltaget i andre aktioner. Han havde under krigen været tilsluttet “Ringene”, men var ellers ikke knyttet til nogen organisation, ej heller til Ryparkens Venner eller Hjemmeværnet. Hos Johansen fandt politiet ved ransagning en maskinpistol af mærket Stengun.

Politiet søgte efter Stump og indkaldte den 21. april igen Larsson til afhøring. Han fortalte, at de havde mødt hinanden lige efter kapitulationen uden for Prinsessegade Skole, hvor Larsson stod vagt. Næste dag drak de en pilsner sammen, og her oplyste

Stump, at han var medlem af Gruppen “vistnok N-8, der hørte under Bopa”. Det lykkedes ikke politiet at identificere Stump, trods ihærdigt arbejde.

Man konfronterede alle de involverede fra Dannebrogsgade med Sperling og Johansen, men de erklærede alle, at ingen af de to havde været med i denne aktion.

Efterforskning i Dannebrogsgade-aktionen

I sagen om bortførelsen af Inger Rasmussen arresterede politiet den 22. marts Mogens Frederik Christensen 22 år, Egon Wilhelm Erlangsen 27 år, Willy Christian Erlangsen 22 år, og den 24. marts Ole Otteslev 31 år. De anholdte nægtede at røbe de andre medskyldige, men fortalte, at de havde hørt rygter om, at Inger Rasmussens kæreste havde nedgravet våben og sprængstof i haven til et sommerhus i Hareskov By. De blev fængslet for en uge. De fleste af de arresterede var medlemmer af hjemmeværnsforeningen P6, men de våben, de havde brugt, tilhørte ikke foreningen. De to sager havde ikke direkte noget med hinanden at gøre, “men Politiet har den Opfattelse, at en endnu ukendt Bagmand har faaet Ideen til begge.”⁹

Land og Folk skrev, at bladet havde talt med et medlem af hjemmeværnsforeningernes landsledelse, som kunne fortælle, at P6 var ophævet og indgået i afsnit III, “som naturligvis omgaaende vil ekskludere de Paagældende, saafremt de da stadig staa som Medlemmer.”

Den 23. marts var midt under en typografstrejke (fra 1. marts til 5. juli 1947), hvor kun *Social-Demokraten* og *Land og Folk*, som ikke var medlemmer af Arbejdsgiverforeningen, udkom. *Information* (og avisen *København*) udkom dog hver med en lille nødavis, og den 24. marts skrev *Information*: “De anholdte, der har været Medlem af den nedlagte Hjemmeværnsforening “p.6”, tilhører nu en trozskistisk Organisation, der kalder sig “Revolutionære Kommu-

nister”. Det var første gang denne trotskistiske forbindelse blev nævnt, men uden kildeangivelse.¹⁰

Den 26. marts skrev *Land og Folk* som den eneste avis, at politiet havde fundet frem til lederen af aktionen i Dannebrogsgade: “ad forskellige Omveje fandt Politiet frem til en 23-aarig Kontorassistent *John Allan Andersson*, som – da man gik ham nærmere paa Klingen – tilstod, at han havde været Hovedmanden i den fuldstændig meningsløse Dannebrogsgade-Affære. [...] Desuden forklarede Andersson, at det var hans og Kammeraternes Mening “at skabe politisk Røre omkring Udrensningen”.”

Revolutionære Kommuniste

‘Revolutionære Kommuniste’ (RK), som blev nævnt af *Information*, var en trotskistisk gruppe, som næsten samtidig med bortførelsen af Inger Rasmussen og besøget hos Leif Ørnbergs mor havde udgivet det første nummer af deres avis, *Det nye Arbejder-Blad*. Bladet skrev i sit nummer den 15. april 1947 en artikel om: “Vores “andel” i kidnapningen”. Artiklen startede med at latterliggøre redaktøren af *Land og Folk*, Martin Nielsen, som havde skældt ud over politiets langsommelighed. “Især bortførelsesaffæren fra Dannebrogsgade maatte, med de gode signalemente, med lethed kunne løses, udtalte han. Martin N.s ihærdighed for at give Politiet gode tips vil sikkert blive belønnet efter fortjeneste.” Videre hed det: “Forskellige blade, bl.a. “Land og Folk”, har ment at vide at flere af de fængslede var medlemme af “REVOLUTIONÆRE KOMMUNISTER”, og har dermed villet antyde at vores bevægelse har sat bl.a. bortførelsesaffæren i scene. Vi maa dertil sige at vi har andre og vigtigere ting at pusle med.” Bladet afviste at oplyse, om nogle af de fængslede var medlemme af RK.

“Vi fordømme ikke de unge modstandsfolk som i flere uger har været fængslet; tværtimod haaber vi naar de kommer ud at kunne ind-

drage dem i vores rækker og lede deres aktivitet ind i mere resultatrige baner. Fordømmelsen overlader vi ganske til den lovlydige Martin Nielsen og ligesindede.”

Denne holdning havde RK haft til diskussion på et ledermøde den 12. april.¹¹ Under dagsordenens punkt “8 Det illegale arbejde”, fremlagde Børge Trolle en resolution, hvori det i afsnit 3B hed:

“At saadanne opgaver udføres af gennemskolerede og bevidste kammerater, der maa arbejde i den snævraste kontakt med centralledelsen, og om hvem man paa forhaand er sikker paa, at de ikke vil lade sig rive med af eventuelle modgaaende strømninger indenfor de paagældende organisatione, men har den fornødne politiske styrke til i saadant tilfælde at kunne træde op imod disse,

4. At en hver bestræbelse for, igennem smaa terrororganisatione eller lignende at vilje forhindre reaktionen i at skaffe sig vaaben i dens kamp imod arbejderklassen er en utopisk illusion. [...]

8. At bestræbelserne paa selvstændigt at organisere noget saadant, paa basis af løsrevne aktivistiske strømninger, der har sin rod i besættelsestidens anarki, ikke alene er udsprunget af en fejlagtig politisk vurdering, men desuden eventuelt kan komme til at betyde en overhængende fare for hele vor organisation og dens arbejde. [...]

Ønsker ledelsen [...] at udtale sin misbilligelse over de passerede begivenheder og stiller krav om, at noget saadant aldrig maa gentages. Vi ønsker ikke foretaget noget skridt overfor de kammerater, der har været delagtige i det passerede, hvis de erkender deres fejltagelse og lærer af det skete, men mener det uforeneligt med medlemskabet af en marxistisk organisation at propagere for rigtigheden af det skete.

Vi ønsker ikke at delta i den borgerlige hetzkampagne imod de fængslede personer, da vi klart erkender den stedfundne udrensningens mangelfuldhed og vilkaarlighed som en aarsag til de aktivistiske kredses utilfredshed,

men vi anser det ikke for muligt at ta disse folk i forsvar førend vi som organisation har taget klart afstand fra det skete og de metoder, der ligger til grund for dette.”

Under diskussionen sagde Jacob Vedel-Petersen:

“Aktionen havde ikke noget med terror at gøre, og den var ikke taabelig. “Ryparkens venner” havde lavet andre aktioner af samme karakter uden at lide tab. Vi har dog ikke knyttet os til RV men kun søgt kontakt med folk, der i forvejen sympatiserede med os.

Med hensyn til vor offentlige stilling, saa bør vi ikke krybe i et musehul, men forsvare den, da dens formaal var at ta vaaben fra fascisterne og bringe dem i arbejderklassens besiddelse. Aktionen har ikke bragt os i miskredit og refererer vi dens hensigt, kan den bringe os megen sympati.”

Hertil svarede Trolle:

“Angaaende den stedfundne aktion, fordømmer vi den, ikke alene paa grund af dens dilettantiske udførelse, men af principielle grunde, fordi vi ikke mener at arbejderklassens bevæbning kan ske gennem individuelle aktioner.[...] Heller ikke paa arbejdspladserne har den vakt nogen som helst genklang, men tværtimod givet stalinisterne et kærkomment argument imod os.”

Mødet trak ud og måtte fortsættes dagen efter. Her forelagde Poul Moth denne resolution: “I anledning af vore kammeraters deltagelse i kidnappingsaffæren i Dannebrogsgade og aktionens ulykkebringende virkninger paa organisationens arbejde udtaler ledelsen”, at organisationen må koncentrere sig om politiske og faglige aktioner, og “at vi udadtil maa forsvare den foreliggende aktion under henvisning til betydningen af, at arbejderklassen er bevæbnet, naar opgøret med de kapitalistiske magthavere skal finde sted.” Den vedtoges 4 mod 1. Trolle stemte imod.

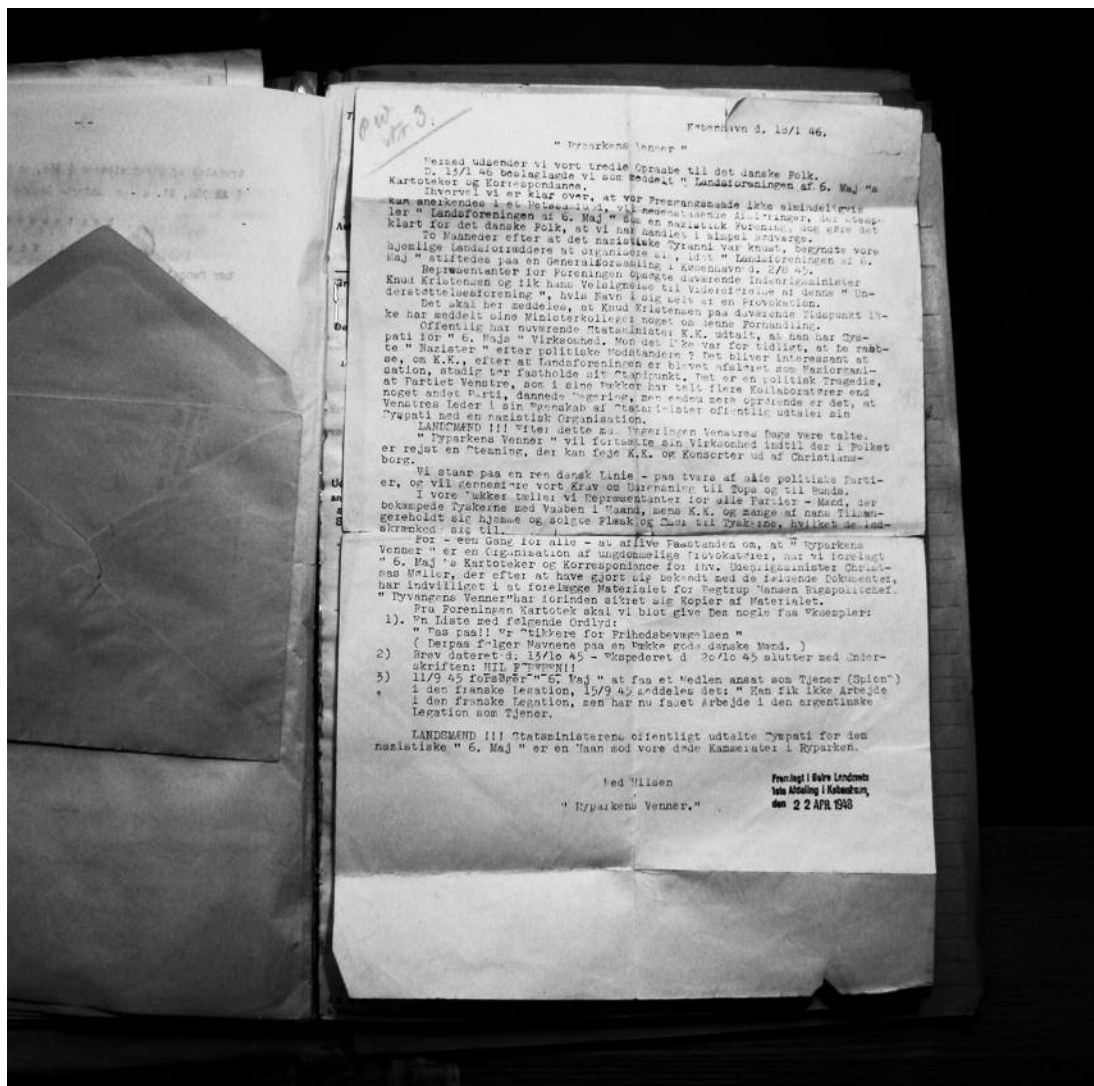
Et par år efter beskrev Børge Trolle, hvad der skete i et brev til den amerikanske trotskist Farrell Dobbs 6.1.49:

“In January 1947 the explosion came. The centrist group went out in individual terroractions against former fascists and robbed weapons from them. Two months later the Danish police had unveiled the whole thing, and eight members were arrested, among them three Central Committee-members. The other combatants were told, the action were made in the name of the organization although only one more than the three arrested CC members were knowing about the case. The Danish Stalinists caught the case and of course went out in a slander-campaign against “The Trotskyists”.¹²

Den 19. juli sendte den russiske ambassadør i København, Andrej Plakhin, en indberetning til Udenrigsministeriet i Moskva om trotskisternes aktivitet i Danmark siden befrielsen. I betragtning af aktiviteternes omfang kan det undre, at det var noget at bruge flere sider på at referere.

“Vi har ikke nogle nøjagtige oplysninger om, hvor mange medlemmer organisationen [RK] har. Ifølge nogle oplysninger tæller den mellem 600 og 800 medlemmer, ifølge andre, som vi har modtaget af vennernes ledelse [dvs. DKP], er det mellem 30 og 40 personer. [...] Organisationens “Revolutionære Kommuniste” har ikke nogen videre indflydelse i Danmark, den forsøger imidlertid at udnytte utilfredsheden med den politiske udvikling i landet for at få kommunisternes, de partiløse arbejderes og i særdeleshed ungdommens sympati og få dem over på sin side. Det er i udpræget grad lykkedes dem i relation til Hjemmeværnet [...] for en del af de forhenværende modstandsfolk og forskellige anarkistiske elementer à la medlemmerne af den illegale terroristgruppe “Ryparkens Venner”.¹³

Mere parodisk er afslutningsbemærkningen, især hvis det er DKP som er kilden:

En duplikeret løbeseddel fra "Ryparkens Venner" fra den 18. januar 1946, som ligger i byretssagen mod dem. (se note 1)

“Det antages, at organisationen “Revolutionære Kommuniste” har forbindelse til en forhenværende trotskist, en af modstandsbevægelsens ledere Frode Jakobsen, der nu er med i den socialdemokratiske ledelse, samt med lederen for socialdemokratisk ungdom Hækkerup og med en ikke ukendt Richard Jensen. Vi råder ikke over oplysninger, der kan bekræfte rigtigheden af disse antagelser.” [understregning i håndskrift].

PET-kommissionen kommer i bind 9 af sin beretning ind på, hvad PET vidste, og citerer fra en PET-emesag fra 1952:

“Der er intet oplyst om, at fraktionen [trotskisterne] som sådan har gjort sig skyldig i illegale handlinger udover det tidligere nævnte om den ulovlige strejkeopfordring i maj 1946, men i flere tilfælde har der været behandlet kriminelle sager, hvorunder det er oplyst, at

de sigtede har været tilsluttet RK [Revolutionære Kommuniste], eller i hvert fald haft en vis forbindelse til denne organisation.”

Videre skriver kommissionen:

“Eksempelvis konstateredes det, at en københavnsk kvinde i begyndelsen af 1947 var blevet frihedsberøvet af otte mænd, der forsøgte at aftvinge kvinden svar på, hvor der var et illegalt våbenlager. Ifølge PET var tre af disse otte mænd tilsluttet Revolutionære Kommuniste, mens tre andre “vides at sympatisere stærkt” med organisationen. PET arbejdede af den grund med en hypotese om, at trotskister bestræbte sig på at komme i besiddelse af våben. Den hypotese syntes underbygget af, at politiet fandt “et større ulovligt våbenlager” under en ransagning af en lejlighed, der tilhørte en person, der angiveligt var rejsesekretær for Revolutionære Kommuniste. I sommeren 1952 var PET derfor af den opfattelse, at danske trotskister var revolutionære, og at de arbejdede for at komme i besiddelse af våben til brug for revolutionen. Det vurderedes endvidere, at trotskisterne havde nære forbindelser til ideologisk ligesindede grupperinger i andre lande. Nogen dokumentation for, at “fraktionen som sådan” bedrev kriminalitet, var politiet ikke i besiddelse af.”¹⁴

Kommissionen bygger sin fremstilling delvis på Bertel Nygaards upublicerede manuskript *Forsøg på et alternativ. Den trotskistiske bevægelse i Danmark 1933-1973* fra 2006. I det pågældende manuskript skriver Nygaard bl.a.:

“Flere af de anholdte indrømmede ifølge *Land og Folk*, at de tilhørte Revolutionære Kommuniste og havde planlagt deres aktiviteter i dette regi. Desuden var de alle tilknyttet ‘Hjemmeværnsforeningen P6’, som blandt andre Børge Nielsen og Åge Kjelsø havde været underlagt under besættelsen, men synes dog at have handlet på eget initiativ – i hvert fald kunne avisen rapportere, at P6-gruppen officielt var opløst. Det, at der overhovedet kunne

etableres forbindelser mellem Revolutionære Kommuniste og den gruppe, ‘Ryparkens Venner’, som stod for aktionen, skyldtes, at en fløj inden for Revolutionære Kommuniste opererede med tanker om at oprette en illegal organisation ved siden af den legale. Sigtet var at tiltrække de aktionslystne kredse fra modstandsbevægelsen, herunder en række tidligere DKP’ere med, hvad dette kontaktforsøgs centrale fortalere i Revolutionære Kommunistes ledelse betegnede som en “primitiv revolutionær indstilling”. Samtidig ville man herigennem forsøge at udnytte den modsætning, der fandtes inden for de nyligt oprettede hjemmevern mellem en arbejderfløj og en borgerlig fløj, med henblik på at opbygge et ‘proletarisk hjemmevern’.”¹⁵

Dom

Den 11. oktober 1947 kom sagen om forsøget på at bortføre generaldirektør Knutzen for byretten. Ifølge avisreferaterne ville de fire mænd “forsyne ham med en Plakat paa Brystet og en Tønde over Hovedet.” Den fjerde mand med tilnavnet ‘Stump’ havde politiet ikke kunnet finde. De tre tidligere modstandsfolk indrømmede dette i retten “og de indrømmede yderligere, at det havde været deres Hensigt at foretage den samme Manøvre med tidligere Justitsminister *Thune Jacobsen*” (*Politiken* 12.10.47). Dommen lød på betinget fængsel i 4 måneder til to af de tre, mens den sidste fik 5 måneder for besiddelse af et maskingevær, som dog ifølge sagen var en maskinpistol. (*Land og Folk* og *Social-Demokraten* 12.10.47).

Statsadvokaten ankede byrettens dom i oktober 1947. Sagen kom for i Østre Landsret den 22. april 1948. Her blev straffen skærpet, således at de alle tre fik tre måneders ubetinget hæfte, som de afsonede 1948-49.¹⁶ Knutzen var bitter over den, syntes han, milde dom. I sine erindringer skriver han: “Jeg er ikke hævngherrig, men kan ikke lade være at ræsonnere over, at hvis en saadan Handling [forsøget på bortførelse] mod en god Dansker var sket et Par Aar før, vil-

de Straffen have været 12-16 Aars Fængsel.”¹⁷

Storm i et glas vand

Når tildragelserne, som her er beskrevet, næsten ikke omtales i besættelseslitteraturen, hænger det i hvert fald delvist sammen med, at den trotskistiske tradition så at sige ikke er repræsenteret her. Netop trotskismens oppositionelle karakter i forhold til kommunisterne, sammen med dens ringe styrke, placerede den som en marginal tildragelse. Trotskisterne havde ikke nogen stor organisation, og som man kan se af hændelsesforløbet, var ‘Revolutionære Kommuniste’ stærkt splittet i forholdet til Ryparkens Venner og gruppens aktioner.

Det er tydeligt i reaktionerne fra ‘modstandsbladene’ *Information* og *Land og Folk*, at centrale grupper i modstandsbevægelsen var afgjorte modstandere af de aktionsformer, Ryparkens Venner benyttede. De argumenterede i forlængelse af Frihedsrådets opfattelse af sammenhængen mellem ‘frihed’ og ‘legalitet’. Når tyskerne var smidt ud af landet, og magten igen var lagt i parlamentariske former, så havde vi nået ‘friheden’. Trotskisterne så det principielt på den måde, at i perioden op til et opgør om magten, som kunne føre til en socialistisk revolution, måtte arbejderne bevæbne sig som udtryk for en ny opfattelse af legalitet og frihed. Det går ikke i spænd med Ryparkens Venners aktioner. De tog meget klart udgangspunkt i Frihedsrådets opfattelse, men de opfattede den sådan, at opgøret med *de egentlig skyldige* knapt var gået i gang, og at domstolens funktion ikke udtrykte gruppens (og modstandsbevægelsens) forhåbning om opgørets karakter. Ryparkens Venners aktioner var heller ikke de bedst gennemtænkte, og de adskilte sig fra modstandsbevægelsens aktioner, i hvert fald i krigens sidste del, hvor man kunne påregne sympati fra befolkningen. De var en storm i et glas vand. Men de var formentlig også et klart udtryk for utilfreds-

hed i modstandsbevægelsen med retsopgørets hele karakter langt ud over gruppens egne rækker. Det er måske den videre betydning af Ryparkens Venners aktioner, at der endnu to år efter krigens ophør var modstandsfolk, som var parate til at aktionere, sågar gribe til våben, for modstandsbevægelsens interesser.

Et iøjnefaldende forhold er det, at hverken Ryparkens Venner eller trotskisterne i væsentlig grad er blevet undersøgt af historikere. Selvom der er aspekter, som tyder på, at Ryparkens Venner gennemførte aktioner, som ikke ramte avisernes forsider, ser det ud som om, de her omtalte var de centrale og mest spektakulære. Med den hektiske aktivitet, som PET udøvede under den kolde krig, kunne man have forventet, at PET-kommissionen ville have omtalt et videre aktivt liv for Ryparkens Venner eller tilsvarende aktioner med tilknytning til Revolutionære Kommuniste. Man skulle tro, der lå mere stof i arkiverne end de få pip, som er kommet med i PET-kommissionens rapport. Men måske falder trotskismen udenfor koldkrigsproblematikken, som er styrende for rapportens udsyn.

Noter

1. “Ryparkens Venner”, København 18/1 46, Københavns Byret 7. afdeling, straffeakter nr. 323/1947, Rigsarkivet.
2. Lars Bjarke Christensen: *Peter Knutzen – jeg frygter ikke historiens dom*, Odense 2011, s. 409.
3. *Politiken, Berlingske Tidende, Social-Demokraten* 27.1.47.
4. *Social-Demokraten, Politiken, Land og Folk* 19.2.47, *Politiken, København og Land og Folk* 20.2.47.
5. *Social-Demokraten, Politiken, Information og Land og Folk* 21.2.47.
6. Københavns Byret, 7. afd., straffeakter nr. 323/1947, Rigsarkivet.
7. AMPA var en kommunistisk domineret modstandsgruppe på Amager.
8. Det følgende findes i straffesagen mod Sperling,

Larsson og Johansen ved Københavns Byrets 4. afdeling, sag nr. 370/1947, Rigsarkivet.

9. Københavnske Fængsleres navnearkiv, Rigsarkivet, *Social-Demokraten* og *Land og Folk* 23.3.47.

10. Om udviklingen i de trotskistiske grupper, se Bertel Nygaards artikel 'Revolutionen udskudt. Danske trotskister i 1940'erne' i dette nummer af *Arbejderhistorie*.

11. Referat af ledermødet [i Revolutionære Kommunistler] den 12 april 1947. John Anderssons arkiv, ABA nr. 276, kasse 1.

12. Børge Trolles arkiv, ABA 47, ks 1.

13. A. Plakhin: Informatsionnoe pis'mo no. 4, Rossiskij gosurdarstvennyj arkhiv sotsialno-polititsjeskoj istorii, Moskva, 17-128-380

14. Pet-kommissionens beretning, bd. 9, *PET's overvågning af den antiimperialistiske venstrefløj 1945-89*, s. 40.

15. Mail fra Bertel Nygaard 6.9.11.

16. ØL dombog, IAS nr. 673/1947.

17. Peter Knutzen: *40 Aar i Statens Tjeneste. Selvbiografi*, Kbh. 1948, s. 218.

Abstract

Morten Thing: The Friends of Ry Park. Opposition to the inadequate judicial reckoning after the end of the war, *Arbejderhistorie* 3/2012, pp. 95-108.

From January 1946 to February 1947 Copenhageners were witnesses to a series of illegal actions, which were focused on drawing attention to the slowness in bringing collaborators with the Germans during the occupation to account. The group, 'The Friends of Ry Park', was responsible to a large extent for the actions. Ry Park was the place where the Germans executed members of the resistance. Among others, the group was composed of former resistance fighters who were armed. On the basis of legal documents/papers a history is uncovered and told, which has previously not left a mark in the literature on the occupation.

Morten Thing
Forskningsbibliotekar
Roskilde Universitetsbibliotek
mthing@ruc.dk